

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska Samfundet

Årgång 23. Nr. 4. 2003

Osteologi - i dag och i framtiden

Med anledning av Högskoleverkets utvärdering 2003 i arkeologifämnet har Svenska Arkeologiska Samfundet planerat en osteologidag, **måndag 17 november 2003** med föreläsningar och diskussioner kring utbildningen i ämnet osteologi. I utredningen diskuterades osteologi speciellt. Bedömargruppen från Högskoleverket menar att *"osteologiutbildningen utgör ett exempel på ett område som den svenska arkeologin sannolikt behöver ta ställning till"*. Utredningen går att läsa på Högskoleverkets hemsida www.hsv.se. Utbildningen i osteologi ges i dag vid Stockholms universitet, Lunds universitet och på Högskolan på Gotland.

Bakgrund till diskussionerna under seminariet

- Vilken roll spelar osteologifämnet i utbildningen av arkeologer vid svenska universitet.
- Varför utbildar vi osteologer?
- Skall vi utöka ytterligare utbildningsplatserna i osteologi än de som i dag ges i Stockholm, Lund och Visby, eller skall vi samla all osteologisk utbildning till en och samma plats i Sverige?
- Vilka möjligheter har en utbildad osteolog på arbetsmarknaden?

Program

9.00 – 9.30 Introduktion. (Sammanfattning av Arkeologiska samfundets enkät rörande osteologi).
Gunnel Ekroth, fil.dr., forskarassistent i antikens kultur och samhällsliv vid Stockholms universitet. Sammankallande i utbildningsgruppen, Svenska Arkeologiska Samfundet.

9.30 – 10.00 "En naturvetenskaplig syn på historisk osteologi".

Lars Werdelin, docent, paleontologiska avdelningen vid Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm.

10.00-10.30 "Vart tar alla osteologer vägen?".

Sabine Sten, forskarstuderande vid Stockholms universitet i osteoarkeologi. Gästlärare i arkeosteologi, Högskolan på Gotland.

10.30-11.00 Kaffepaus

11.00-11.30 "Utbildningen kontra yrkesrollen – när blir man osteolog?".

Maria Vretemark, fil.dr. i historisk osteologi vid Stockholms universitet. 1:e antikvarie vid Västergötlands museum och forskare vid Göteborgs universitet.

11.30 – 13.00 Lunch (Kungliga Myntkabinettet har en restaurang, dagens lunch 75:-)

13.00 – 13.30 "Tankar kring utvärderingen av osteologin i Stockholm".

Ebba During, professor i osteoarkeologi vid Stockholms universitet.

13.30 – 14.00 "Hur kan universitetens osteologi fungera?".

Elisabeth Iregren, professor i osteologi vid Lunds universitet.

14.00 – 14.30 Kaffe

14.30 – 15.00 "Antikämnet och osteologin".

Anne Ingvarsson Sundström, fil.dr. i antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet.

15.00 - 15.30 "Perspektiv på osteologins framtid".

Torbjörn Ahlström, fil.dr. vid Stockholms universitet. Forskare vid Lunds universitet.

15.30-ca16.30 Diskussion och sammanfattning.

Gunnel Ekroth och Inger Österholm prorektor, lektor i arkeologi vid Högskolan på Gotland.

Varmt välkomna // Utbildningsgruppen i Svenska Arkeologiska Samfundet

Behöver arkeologin dagens museum?

Svenska Arkeologiska Samfundet arrangerade den 12 maj på eftermiddagen en debatt i Statens Historiska Museum om museets och andra museers roll och framtid. Bakgrunden till debatten var uppsägningen av nio anställda vid Historiska museet, varav 5 antikvarier specialiserade på järnålder och medeltid.

Idéen om denna debatt väcktes inom Svenska Arkeologiska Samfundet efter den pressdebatt som hade ägt rum under slutet av 2002 och början av 2003. Vi skulle "lyfta" diskussionen från endast Statens Historiska Museum och på ett mera övergripande sätt diskutera även andra arkeologiska och övriga museernas roll. Har vi lyckats? Här sammanfattas debatten i korthet!

Ca ett 50-tal åhörare lyssnade på inlägg från professor Mats Burström, Södertörns högskola, professor emeritus Birgit Arrhenius, Stockholms universitet, överintendent/museichef Kristian Berg, Historiska museet, fil dr Ulf-Erik Hagberg, f.d. chef för Historiska museet, utställningschef Maria Perstedt, Historiska museet, doktorand Marie Svedin, Göteborgs universitet och doktorand Björn Nilsson, Lunds universitet.

Samfundets ordförande professor Jarl Nordbladh, Göteborgs universitet, öppnade mötet, varefter fil dr Nils Ringstedt kort sammanfattade den pressdebatt, främst förd i Svenska Dagbladet, som hade ägt rum under slutet av 2002 och början av 2003. Ringstedt nämnde att anförda skäl till uppsägningarna av antikvarierna bl a var att Historiska museet skulle spela en annan roll i framtiden, speciellt när det gällde att hantera alla nya arkeologiska fynd som görs i landet. Museet skall komma tidigare in i processen och ha en aktiv roll på fältet samt bli ett forum för historiska utställningar och samhällsdebatt. Vidare behöver museet inte forska men vara bra beställare av forskning.

Idéerna har väckt starka känslor till liv att döma av de olika inlägg som gjorts i pressen. Ringstedt redovisade i sammandrag några av de argument som förts fram som exempelvis att museet sviker sitt uppdrag, får resurser användas till vilket ändamål som helst och borde inte den arkeologiska kompetensen istället stärkas om museet skall spegla sin egen tid i det arkeologiska materialet? Är inte museets ledning medveten om den fantastiska information som finns i samlingarna och hur bli bra beställare av forskning om sakkunskap försvinner var andra argument i pressen. Det är viktigt med kunnig personal och det gäller att göra informationen tillgänglig. För övrigt - alla fynd från fasta fornlämningar är statens egendom och museet skall förvara och hålla det tillgängligt för forskning och för allmänhet. Nu var det dags för Kulturdepartementet att granska situationen. Också situationen vid Östasiatiska museet nämndes i pressdebatten. Detta museum sägs ha fjärrmat sig från samlingarna.

I andra inlägg, framhöll Ringstedt, avvisas myten om de dammiga museerna och någon har sagt, att det är viktigt att bjuda in allmänheten till kritisk reflektion om det förflutna och samtiden. Det är faktiskt många museer som idag deltar i samhällsdebatten. Visst skall det forskas på museerna - men behöver det nödvändigtvis vara anställda på museerna som gör det? Samlingarna är - anförts i ett pressinlägg - arv från tidigare generationer och det är museernas uppdrag att ta hand om dem så att de finns kvar om några hundra år i förädlad skick. Vissa inlägg i pressen rör konkreta förslag om att dels skapa ett arkeologiskt ansvarsmuseum, dels ett museum för kyrklig konsthistoria. Pressdebatten kan sammanfattas så att

frågan gäller om utställningarna eller samlingarna skall stå i centrum.

Docent Bozena Werbart, Umeå universitet sammanfattade hela debatten och anförde bland annat följande.

Det har påpekats att arkeologin skapar bilder av det förflutna och hur dessa bilder förmedlas engagerar inte endast yrkesverksamma arkeologer och forskare, men även allmänheten. Synen på arkeologin som drivande, dynamisk och positiv, är också synen på museernas roll. Arkeologi är en del av kulturmiljövården. Utan god förmedling brister också samhällsrelevansen, betonade hon.

Inom museitraditionen har utrymmet varit begränsat för utvecklandet av pedagogik och förmedling - kanske berör förändringsarbete inom museal verksamhet inte bara arkeologin, utan i sin förlängning också historia. Kontakterna är viktiga: mellan det publika och de som vill förändra!

Det är lätt att man som museitjänsteman/kvinna kan bli uppfattad som "bevarandefundamentalist". Men öppenheten, dialogen, debatten - är de enda demokratiska vägarna för att se arkeologiska utställningar och museer som kreativa ömsesidiga möten, integrerade i samhället, betonade Werbart.

Paneldeltagarnas synpunkter och korta inlägg går inte att sammanfatta på ett kort utrymme men viss djärvhets behövs då man skall avvisa myterna om de "dammiga museerna"!

En av doktoranderna i panelen, Marie Svedin från Göteborg, påpekade att nutidsarkeologi är problematiserandet av arkeologiska begrepp och som sådan bör den rymmas i arkeologiska utställningar: bredden och mångfalden i förmedlingen av denna vetenskap med sitt långa tidsperspektiv och globala synen på människans kultur bör också speglas på arkeologiska utställningar. Hon tog exempel med den moderna sopherteringen. Svedin framhöll att det finns en diskrepans mellan forskning på universitet och forskning på museer. Det gäller att skapa utställningar som engagerar allmänheten. Vidare påpekade hon att få doktorander i Stockholm tycks nyttja Historiska museets magasin. Det behövs olika typer av forskning, bl a sådan som gäller samlingarna.

Den andre doktoranden Björn Nilsson (från Lund) betonade också vikten av arkeologins mångfald - i vilken inbegrips allt. Det är ingen skillnad att gräva i marken, i böckerna, eller i magasinen, tyckte han. Synen på den materiella kulturen kan antingen nedvärdera kunskapen hos besökarna eller förhöja den med full respekt, beroende på HUR man ställer ut "föremålen"!

Mats Burström menar också att kritisk reflektion kring det förflutna och insikt och perspektiv om vår egen

tillvaro samt samtiden är arkeologins viktigaste uppgift. Han saknade många röster i pressdebatten tidigare - en reflektion om vad arkeologi är. Disciplinränder är i upplösning och arkeologin handlar inte bara om tingen men om vad vi gör med dem, samt om ett fördjupad led för samtidsförståelse. Arkeologi är ett pluralistiskt ämne.

Birgit Arrhenius tyckte att det arkeologiska källmaterialet är viktigare än utställningar, därav behov av det nationella arkivet. Hon uttryckte bekymmer över hur material registreras och erinrade om den stora eftersläpning som föreligger och som måste åtgärdas.

Kristian Berg påpekade att museets personal nu består av endast 55 personer, som skall hantera alla disparata behov. Konkurrensen ökar vad gäller det som museet skall ansvara för och det innebär en kärv situation. Han försökte också svara på frågor för vem är vi till? Att kritiskt granska information/kunskap, att ändra pedagogiska tillvägagångssätt, att göra en ny basutställning med nytt forskningsprogram, att genom fri entré komma åt en bred publik, att skapa en historisk salong och bilda en stor datasatsning - är de givna svaren. Resultatet blir en annan institution - ett förändrat museum.

Ulf-Erik Hagberg erinrade om att allmänheten visat mycket stort intresse för den historiska utställningen 1993. Han ansåg det oerhört viktigt med en central institution att vända sig till och erinrade om att Historiska museet är ett ansvarsmuseum. Han ansåg det angeläget att öka tillgången på specialister i olika ämnen.

Maria Perstedt betonade också att man vill arbeta utifrån två viktiga principer i utställningspedagogiken: att lyfta fram människans existentiella villkor, tankens kraft samt människans förmåga att skapa sig bilder. I de framtida utställningarna bör även speglingar av vår egen tids språk och kunskap reflekteras, betonade hon. Hon underströk att museet har till uppgift att förvara - men också att göra föremålen efterfrågade i vår samtid! En utställning är rummet för att kommunicera med omvärlden. Det gäller att lyfta fram människan och olika aspekter i samband härmed.

I den öppna diskussionen delade Gustaf Trotsig Birgit Arrhenius oro över föremålets tillstånd och det arkeologiska materialets framtid. Han menade att det inte är tillräckligt med personal på SHM och att det gemensamma bekymret är ekonomin. Han föreslog också att Riksantikvarieämbetets uppdragsarkeologiska verksamhet borde kopplas till arkeologiska museernas verksamhet.

Men även uppdragsverksamhet samt kulturmiljövård borde problematiseras, betonades i den öppna diskussionen.

Kristian Berg replikerade att vi alla måste hjälpa till att decentralisera det arkeologiska systemet och att

resultaten av arkeologisk verksamhet, som kostat så mycket pengar, måste kunna visas. Han framhöll även att Historiska Museet måste förändras och att utan rörlighet finns ingen dynamik. Museet är inte en arena för universitetens tredje uppgift, inte en arena för uppdragsverksamhets egen kompetens.

Anders Kaliff önskade sig mer av förmedling, inte bara nya utställningar men även ökad mängd av populärvetenskapliga publikationer. Trots motsatta påståenden, finns det ett ökat intresse för arkeologi bland allmänheten.

Ingmar Jansson var upprörd över uppsägningar, alla generationer är värdefulla att vara med, betonade han. Historiska museet bör bestå av både samlingarna och en god förmedling.

Mötet avslutades därefter av professor Nordbladh som tackade panelen och åhörarna för en givande debatt med många intressanta synpunkter.

Har denna nya debatt gett oss en ny dimension över alla dessa mångfacetterade problem? Vi hoppas det och som sagt, det är bara den öppna dialogen och ömsesidiga möten mellan oss som kan bidra till förståelse.

Nils Ringstedt
Författarvägen 5
167 71 Bromma
nils.ringstedt@sis.se

Bozena Werbart
Sven Tveskäggs gränd 14
224 77 Lund
bozena.werbart@arke.umu.se

Internationell arkeologihistorisk konferens i Sverige

Konferensen "histories of archaeology" hålls den 17-19 juni 2004 i Göteborg. Teman som kommer att belysas är: Sources and Methods for the History of Archaeology, Archaeological Practices, Questions of Identity och Visualising Archaeology.

Fem efter varandra följande sessioner planeras och konferensspråket är engelska.

Organisatorerna AREA (Archives of European Archaeology) är ett EU-finansierat forskningsprojekt, som nu börjar visa fram resultat.

För mer information och intresseanmälan, kontakta konferensens hemsida www.historiesofarchaeology.org eller historiesofarchaeology@archaeology.gu.se

Redaktören

Du vet väl att du kan få Gjallarhornet per epost!? Skicka din epostadress till Bent Syse - bent.syse@uppmus.se.